

Общата селскостопанска политика и обновяването на машинно-тракторния парк

Ст.н.с. д-р ЕЛЕНА ВИДИНОВА
Институт по мелиорации и механизация -
София
E-mail: e_vidinova@abv.bg

Резюме: Приоритет на ОСП е повишаване на конкурентоспособността на земеделското производство. Земеделската техника влияе върху нейното равнище с количеството и качеството си. Информацията на МЗХ показва, че около 80% от нея е физически и морално остаряла и е използвана в производството повече от 10 години. Главната причина за забавяне обновяването на машинно-тракторния парк е липсата на достатъчно финансови средства.

Целта на статията е да се анализират използването на възможностите на оперативната програма за земеделие за обновяване на машинния парк, проблемите при усвояването на средствата по програмата и се направят препоръки за подобряване работата по нея.

Анализът на общия бюджет по мярката и одобрената субсидия, показва че от подадените заявки са одобрени 60%, а одобрената субсидия по тях е 36% от общия бюджет по мярката 121. Освен това 94,69% от одобрените проекти са свързани с дейности в растениевъдството и само 5,31% - в животновъдството. Публикуваната информация не позволява да се отчете размера на финансовия ресурс за закупуване на земеделска техника, количеството и марките (моделни) на закупената техника.

Ключови думи: Обща селскостопанска политика, машинно-тракторен парк, субсидии.

Увод

Фундаменталните реформи на Общата селскостопанска политика (ОСП), започнали през 1992 г. и продължаващи досега, радикално трансформират ОСП и понижават нивата на подкрепата предоставяна на европейските фермери. Субсидиите за произведено количество земеделски продукти са заменени почти изцяло от директни плащания за фермерите, гарантиращи им приличен доход при условие, че изпълняват определени изисквания. Основните инструменти на ОСП са директните плащания и пазарната подкрепа на земеделските

производители (1-ви стълб на ОСП) и политиката за развитие на селските райони (2-ри стълб на ОСП).

Проведената аграрна реформа у нас създаде много проблеми пред отрасъла и земеделските производители. Засилва се процесът на създаване на едностранчива продуктова структура на българското земеделие. Основен дял по отношение на площта заемат зърнените култури 52,1% от обработваемата земя в страната, а заедно със маслодайните заеманата от тях площ става около 78%. Зърнените и маслодайните култури заемат и над 45% от брутната продукция в растениевъдството [5]. Производителността на труда в нашето земеделие и конкурентоспособността на земеделските продукти са значително по-ниски от тези в другите страни, членки на ЕС. Производителността на труда в земеделието е около 3 пъти по-ниска [5] от тази в останалите сектори на икономиката на страната и едва 12% от средната стойност за ЕС-25. Една от основните причини за ниската производителност на труда в аграрния сектор на България е резултат както от недостатъчното количество земеделска техника, така и от нейното техническо състояние. Наличната земеделска техника е стара, физически и морално остаряла. Само 17,3% от наличните колесни трактори, 3,2% от верижните трактори, 21,3% от работните машини (навесни, прикачни и стационарни), 19,2% от зърнокомбайните, 4,2% от силажокомбайните и др. самоходни машини и 4,8% от тракторните ремаркета, са на възраст до 10 години [3].

От изложеното по-горе става ясно, че пред нашите земеделски производители стоят за решаване две много тежки задачи: *едната* да се спазват изискванията на ОСП, а *другата* - да се постигне равнището на производителността на труда и конкурентоспособността на земеделските продукти на страните от ЕС. Изпълнението на двете задачи, особено на втората, изисква снабдяване на земеделското производство с необходимата техника и ефективното ѝ използване. Земеделската техника влияе върху конкурентоспособността на производството по косвен начин, чрез: качествено извършване на технологичните операции, от гледна точка изискванията на агротехниката; извършване на технологичните операции в оптимални агротехнически срокове; повишаване на производителността на труда в земеделието и намаляване себестойността на земеделската продукция.

Присъединяването на България към ЕС дава възможност на земеделските производители да използват възможностите на ОСП по двете оси чрез директните плащания и оперативната програма (ОП) за развитие на селските райони и си осигуряват финансов ресурс за обновяване на земеделската техника.

Целта на статията е да се извърши анализ на одобрените проекти по мярката за модернизация на земеделските стопанства, да се разкрият тенденциите и проблемите и направят препоръки за практиката.

Състояния на проблема

Субсидии за закупуване на земеделска техника, могат да се получат по двете оси на ОСП директни плащания на единица площ (мерките, включени в схемата) и ОП за развитие на селските райони, мярка 121 „Модернизирани на земеделските стопанства” при спазване на определени изисквания (описани в съответните регламенти на ЕС и нормативни актове на България).

По информация на МЗХ директните плащания на единица площ са около 431 млн. лв. (2007) [2], но липсва информация каква част от тях са използвани за закупуване на техника. Съществува анкетно проучване (К ъ н е в а, 2009), за инвестиционните намерения на земеделските производители, получили субсидии по тази линия, че 34% от тях биха използвали средствата за закупуване на техника. Поради липса на официална информация, средствата получени по Схемата за директни плащания не се включват в изследването.

Информацията, въз основа на която се извършва анализа, е взета от електронния сайт на фонд „Земеделие” [6]. Оперативната програма за развитие на селските райони (ОПРСР), обхваща няколко мерки, по които могат да се представят проекти и да се получава субсидия за земеделското производство. Една от тях е мярка 121 „Модернизирани на земеделските стопанства”, по която могат да се получават субсидии за закупуване на земеделска техника. Нормативните постановки за мярката са описани в Наредба № 8/03.04.08 г. на МЗХ. Общият бюджет по мярката е 920 460 511 лв. [4], приетите заявления са 2165 бр., а стойността на исканата субсидия е 611 885 014 лв. Размерът на субсидията е в границите 50-65% (за 2009 г.), в зависимост в коя под мярка е разработен

проектът. Под мерките на мярка 121 „Модернизирани на земеделските стопанства” са:

01 - млади фермери в необлагодетелствани райони субсидират се 65% от общо допустимите разходи (ОДР);

02 - немлади фермери в необлагодетелствани райони субсидират се 60% от общо допустимите разходи (ОДР);

03 - млади фермери, чиито обработваеми земи попадат в обхвата на националната екологична мрежа „Натура 2000” субсидират се 60% от общо допустимите разходи (ОДР);

04 - немлади фермери, чиито обработваеми земи попадат в обхвата на националната екологична мрежа „Натура 2000” субсидират се 55% от общо допустимите разходи (ОДР);

05 - всички останали земеделски производители, които не попадат в горните категории субсидират се 50% от общо допустимите разходи (ОДР).

Минималният размер на ОДР за един проект е 3500 евро, а максималният размер на ОДР за целия период на прилагане програмата за развитие на селските райони за един кандидат 1500 хил. евро.

Одобрените проекти от стартирането на мярката до 31.08.09 г. са 1300. В табл. 1 е дадено разпределението на проектите по видове дейности и размера на финансовия ресурс, но разпределение на проектите по под мерки на мярка 121 не е дадено. В списъка, публикуван за одобрените проекти към 30.03.09 г., разпределението по под мерки на мярка 121 е следното: *под мярка 01* 2,3% от броя на проектите и 1,58% от финансовите средства; *под мярка 02* съответно 2,8 % и 1,88%; *под мярка 03* 0,7% и 1,28%, *под мярка 04* 0,1% и 0,47% и *под мярка 05* 94,1% и 94,79%.

Групирането на проектите по дейности не претендира за прецизност, защото не е използван единен подход при описанието на дейностите. В групата „Зърнопроизводство, технически култури и други”, разнообразието при описание на дейността, която ще се осъществява по проект, е много голямо (в едни проекти е дадено като зърнени култури, в други са изброени културите и др. подобни). Най-общо проектите от тази група могат да се дадат в следния вид: 169 проекта зърнени култури, 607 - зърнени култури и слънчоглед (или рапица, преобладава слънчогледа), 16 - зърнени култури, технически култури и трайни насаждения, 28 зърнени, технически и фуражни култури, 8 зърнени,

Таблица 1

Table 1

Разпределение на проектите по мярка 121 „Модернизация на земеделските стопанства”

Distribution of Projects under Measure 121 "Modernization of Agricultural Holdings"

Наименование на земеделската дейност по проект Name of an agricultural activity in a project	Брой проекти Number projects	Одобрена субсидия, лв. Ratifying grant, BGN
Картофопроизводство/ Potato production	5	583 422,40
Картофо- и зърнопроизводство/ Potato- and grain production	3	385 964,80
Картофопроизводство и трайни насаждения/ Potato production and perennials	1	251 845,00
Картофопроизводство, трайни насаждения и зеленчукопроизводство/ Potato production, perennials and vegetable-growing	1	83 278,80
Зърнопроизводство, технически култури и други/ Grain production, industrial crops and others	852	228 165 626,82
Зеленчукопроизводство/ Vegetable-growing	10	3 251 615,41
Трайни насаждения/ Perennials	90	13 672 449,63
Влакнодайни култури/ Fibrous	1	220 342,00
Животновъдство/ Animal husbandry	69	20 795 677,35
Земеделска продукция/ Agricultural production	227	58 429 081,18
Без конкретизирана дейност/ Not specific activity	41	9184 778,30
Всичко/ Total	1300	335 024 081,69

технически и зеленчукови култури, 2 - зърнени, технически и фуражни култури и трайни насаждения, 10 зърнени и фуражни култури, 5 зърнени и зеленчукови култури, 7 - зърнени култури и трайни насаждения. Отпуснатите финансови средства не могат да се структурират по видове разходи, защото диференцирането им не е представено в публикувания списък, но преобладават разходите за земеделска техника (по най-обща преценка не по-малко от 80%).

Резултати от изследването

Анализът на описанието на проектите в публикувания списък на одобрените проекти и субсидията по тях не позволява да се отчете размера на инвестицията за земеделска техника, нейното количество и марки на планираните машини. Описанието на проектите е дадено много общо, както и земеделската дейност, която се планира да се извърши по проект. По тази причина задълбочения анализ е възпрепятстван и изводите са общи. Сравнението на общия бюджет по мярката и одобрената субсидия, показва че от подадените заявки са одобрени 60% (няма информация за отхвърлени), а одобрената

субсидия по тях е 36% от общия бюджет по мярка 121. Освен това данните в таблицата показват, че 94,69% от одобрените проекти са свързани с дейности в растениевъдството и само 5,31% - в животновъдството. Разпределението на финансовите средства е съответно 93,79% за проектите в растениевъдството и 6,21% - в животновъдството. В растениевъдството преобладават проектите за зърнено производство и технически култури 65,54% от одобрените проекти и 68,10% от одобрената субсидия. Основните земеделски култури, които са включени за отглеждане в тях са: *пшеница, царевица, ечемик и слънчоглед*. Останалите култури като *овес, ръж, рапица, ориз, етерично-маслени култури* са предвидени в много малко проекти. Земеделските производители, които се занимават с отглеждане на трайни насаждения, проявяват по-голяма активност при разработване на проекти по мярката, отколкото в другите подотрасли на растениевъдството 6,92% от проектите са за техните стопанства и 4,08% от субсидията. Проектите в областта на зеленчукопроизводството, в т.ч. и картофо-производството, са 1,54% и съответно 1,36% от

субсидията. Голяма част от одобрените проекти (около 20% от броя им и субсидията), не могат да се анализират като дейности, защото при описание на проектите не е конкретизирано производството. Анализът показва, че преобладават проекти на стойност до 200 хил. лв. - около 57%, 32% - от 201 хил. лв. до 550 хил. лв., 8% - от 551 хил. лв. до 1100 хил. лв. и 3% над 1101 хил. лв. и че одобрената субсидия е главно за закупуване на земеделска техника. В проектите за трайни насаждения има планирани средства и за създаване на трайни насаждения, изграждане на системи за капково напояване и опорни конструкции, закупуване на земя и др. Поради липса на подробна информация в публикувания списък [5] не може да се отчете количеството, вида и моделите на земеделската техника и одобрената субсидия за нея по видове дейности. Освен това не може да се сравни размера на земеделското стопанство и размера на получената субсидия и следователно да се анализира очакваната ефективност на производството. По същата причина не може да се извърши по-подробен анализ на тенденцията при планиране на видовете, общо допустимите разходи за модернизация на земеделските стопанства, в т.ч. и за модернизацията на машинния парк по видове производствени дейности и стопанства.

Анализът на проектите от списъка към 30.03.09 г., показва че са малко представените проекти със субсидия над 50% (под мерки 01, 02, 03 и 04) 5,9% от всички одобрени проекти и 5,21% от субсидията. Поради липса на данни в списъка към 30.08.09 г., не може да се каже каква е тенденцията, но ако е запазена е необходимо да се анализират причините. Те могат да бъдат най-общо *две групи*: *първа* малко са земеделските производители, които отговарят на критериите за тези под мерки, *втора* информационната кампания на службите, които трябва да подпомагат земеделските производители не е проведена на необходимото ниво. Вероятно не се води регистър на земеделските производители, които отговарят на критериите за млади и не млади фермери в необлагодетелстваните райони и Natura 2000 и не е проведено отделно обучение с тях.

Изводи

- Одобрени са 60% от подадените заявки по мярка 121 и одобрената субсидия по тях е 36% от общия бюджет по мярката;

- Публикуваната информация не позволява да

Статията е постъпила в редакцията на 8.01.2010 г.

се отчете размера на финансовия ресурс за закупуване на земеделска техника, количеството и марките (моделите) на закупената техника;

- Работата по разглеждане и одобрение (отхвърляне) на представените заявки по мярка 121 е бавна;

- Необходимо е да се подобри качеството на информационната кампания по ПРСР и квалификацията на административния персонал, отговарящ за нейното приложение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кънева, К., М. Анастасова (2009). Инвестиционни намерения на земеделските производители в условията на Схемата за единно плащане на площ. - Икономика и управление на селското стопанство, № 3, с.46-57.

2. Аграрен доклад (2008), МЗХ.

3. Доклад на КТИ при МЗГ, 2008 г. (непубликуван).

4. Отчет за прилагането на ПРСР 2007-2013 г., представен на заседание на Парламентарната комисия по земеделие и гори от 23.09.09 г. www.dzf.bg

5. Програма за приоритетите в развитието на земеделието в периода 2009-2013 г., доклад на консултативния съвет към Министъра на земеделието - www.europe.bg/upload/docs/agroprogram

6. Списък на одобрените проекти по мярка 121 «Модернизация на земеделските стопанства» по Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 към 31 август 2009 г. www.dzf.bg

The CAP and the Renewal of the Tractors Park and Agricultural Machinery

E. VIDINOVA

Research Institute of Land Reclamation and Agricultural Mechanization - Sofia

(Summary)

A priority of the CAP is the increase of the competitiveness of the agricultural production. The agricultural equipment impacts its level through its quantity and quality. The data of the MAF indicates that about 80% of it is physically and morally exhausted and has been used for production needs for more than 10 years. The main reason for the delay in the renewal of the tractor's park and agricultural machinery equipment is the lack of sufficient financial means.

The aim of the article is to analyze the utilization of the possibilities of the operative program for agriculture for the renewal of the machinery park, the problems in the adoption of the financial means of the program, and work out recommendations to improve its further operation and functioning.

The analysis of the total budget of the measure and the approved subsidy shows that 60% from the applications have been approved and the granted subsidy for them is 36% from the total budget of Measure 121. Besides, 94.69% from the approved projects concern the plant-growing activities and only 5.31% - the livestock breeding. The available information does not provide a possibility to differentiate the spent financial resource for buying of agricultural machines by quantities, makes and models.

Key words: common agricultural policy, agricultural equipment, grants